

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МАДАНИЯТ, МААЛЫМАТ, СПОРТ
жана ЖАШТАР САЯСАТЫ МИНИСТРИЛИГИ
К.МОЛДОБАСАНОВ атындагы КЫРГЫЗ УЛУТТУК
КОНСЕРВАТОРИЯСЫ
БИЛИМИН ЖОГОРУЛАТУУ ФАКУЛЬТЕТИ**

Бекиткен

КУКтун ректору

Бегалиев М.А.

**«570018 Хореографиянын режиссурасы.
Адиетик дисциплинасы боюнча
окутуунун программасы**

Бишкек 2022г.

Жеке – 24 саат
Теор. – 16 саат
Зачет – 2 саат
жалпы – 42 саат

Түшүнүк кат

Калый Молдобасанов атындагы Кыргыз Улуттук Консерваториясынын «Режиссура – хореография» кафедрасынын «Кыргыз бийи композиция» сабагы жаш өсүп келе жаткан хореограф, ошондой эле жаш балетмейстерлерге эн керектүү сабактардын бири деп билем. Анткени кыргыз эли байыркы эл болгондуктан өзүлөрүнүн Манас айтуу өнөрү, комуз чертүү, акынчылык кесиптердин арасында бийлөө жанры дагы өзүнүн орду бар. Кыргыз – кыргыз болуп жаралганы бий дагы чогуу жаралган, аны биз Манас эпосундагы Алманбеттин бийлегенин билсек болот. Кафедранын окуу тартиби Кыргыз бий композициясы сабагынан элдик үрп адат, салт санаа, элдик фольклорун таануу, билүү сунушталат. Ушул программада кесипкөй окуу программасы камтылган, жана кыргыз бийинин тарыхый өнүгүүлөрүн аларды окуу үйрөнүү, өздөштүрүү курстарга мүмкүндүк берет, «Кыргыз бий композициясы» төмөнкүдөй бөлүмдөрдөн турат.

Курстун багыты

Хореографтарды кыргыз бийине болгон көз карашы, тарыхый булактардан алып, ошондой эле кыргыз бийлеринин жаралышы жөнүндө баян. Эн негизгиси кыргыз бийинин бир нече этаптардан өткн тарыхы.

Курстун аткарылышы

Окуп жаткан кесип көй хореографтарга, студенттерге кыргыз бийинин негизги тарыхын билүүсү абзел.

Курстун аткарылышы

№	Курстун темасы	жекече	теор	зачет
1.	Кыргыз бийинин тарыхы, кыймыл аракеттери, бийлоо ыкмалары	2		
2.	Этнографиялык бийлер, фольклордук бийлер, элдик бийлер (оюн-зоок, шапар тепмей, кара жорго)	2		
3.	Совет доорундагы кыргыз бийлери	3	2	
4.	Эгемен жылдардагы кыргыз бийлери	3	2	
5.	Заманбап кыргыз бийлери	3	2	
6.	Кыргыз бийлеринин кыймыл аракеттери, бийлоо ыкмалары	2	2	
7.	Кыргыз бийлеринин музыкасы, драматургиясы, режиссурасы, актерлук чеберчилиги	3	2	
8.	Кыргыз бийлеринин кийимдери, баш кийимдери, бут кийимдери жана колдонулуучу буюмдары	2	2	
9.	Кыргыз бийинин профессионалдык денгээли, бийдин музыкасы, куусу, музыканын бийге болгон коз карашы, орду, багыты	2	2	
10	Кыргыз элинин белгилуу балетмейстерлери, хореографтары жана аткаруучулары	2	2	
11.	Толуктоочу сабак			2
	Баардыгы	24	16	2

Тема 1. Кыргыз бийинин тарыхы, кыймыл аракеттери, бийлоо ыкмалары

Тема 2. Этнографиялык бийлер, фольклордук бийлер, элдик бийлер (оюн-зоок, шапар тепмей, кара жорго)

Тема 3. Совет доорундагы кыргыз бийлери

Тема 4. Заманбап кыргыз бийлери

Тема 5. Кыргыз бийлеринин кыймыл аракеттери, бийлоо ыкмалары

Тема 6. Кыргыз бийлеринин кыймыл аракеттери, бийлоо ыкмалары

Тема 7. Кыргыз бийлеринин музыкасы, драматургиясы, режиссурасы, актерлук чеберчилиги

Тема 8. Кыргыз бийлеринин кийимдери, баш кийимдери, бут кийимдери жана колдонулуучу буюмдары

Тема 9. Кыргыз бийинин профессионалдык денгээли, бийдин музыкасы, куусу, музыканын бийге болгон коз карашы, орду, багыты

Тема 10. Кыргыз элинин белгилуу балетмейстерлери, хореографтары жана аткаруучулар

Тема 11. Толуктоочу сабак

Курстун өтө турган жайы, мазмуну, профессионалдык чеберчилиги

Курс негизинен Кыргыз бийи композиция сабагы аркылуу билимдин практиканын теориянын негизинде үйрөтөт.

Кыргыз бийинин тарыхы

Этнографиялык бийлер

Фольклордук бийлер

Элдик бийлер (оюн – зоок, шапар – тепмей, кара – жорго бийи)

Совет доорундагы кыргыз бийлери

Эгемен жылдардагы кыргыз бийлери

Заман – бап кыргыз бийлери

Кыргыз бийлеринин кыймыл аракеттери, бийлөө ыкмалары

Кыргыз бийинин музыкалары, күүлөрү, элдик фольклор

Бийлердин драматургиясы, режиссурасы, актердук чеберчилиги

Кыргыз бийлеринин кийимдери, баш кийимдери, бут кийимдери

Кыргыз бийиндеги колдонулуучу буюмдар (камчы, кылыч, найза, калкан ж.б.)

Кыргыз бийинин өсүп өнүгүүсүнө жана коюну үйрөнүү үчүн угуучулар эмнени билиш керек?

Хореограф окуусунда кыргыз бийинин орду анын тарыхый чыгармасын билиш керек.

Кыргыз бийинин профессионалдык денгээли.

Кыргыз бийинин музыкасын, күүсүн аныктоо.

Кыргыз бийиндеги музыкалардын тарыхы, анын бийге болгон көз карашы, орду, багыты.

Кыргыз бийине анализ жүргүзүү.

Кыргыз элинин тарыхын салт – санаасын, оюн – зоокторун, окуп билүү, үйрөнүү, аткаруу жана т.б.

Кыргыз бийин коючу балетмейстерлерди, хореографтарды, аткаруучуларды билүү.

***Кыргыз элдик бийлерди койгон балетмейстер, хореограф,
инсандардын чыгармалары.***

- 1) Тугелов Нурдин Сооронбаевич КР эл артисти балетмейстер – хореограф. «Куйручук», «Чолпон», «Анар» балеттери. «Кыргыз бийи», «Ала – Тоодогу жаз», «Кайгы», «Асан космонавт» ж.б.
- 2) Мадмилова Күлбүбү Мадмиловна КР эл артисти балетмейстер, профессор, балетмейстер. «Эмгекке данк», «Ала – Тоодогу оюн», «Биринчи сүйүү», «Жоогазын талаасы», «Жамба», «Шумкар», «Алтын чач», «Боз салкын», «Комузчу», «Кийиз», «Мергенчи», «Селкинчек», «Кыз куумай», «Жаштык», «Пахтачы кыздар», «Саанчы жене» ж.б.
- 3) Сарбагышев Уран Отунчиевич КР эл артисти балетмейстер, СССРдин мамлекеттик сыйлыктын ээси «Саманчынын жолу» балет ораториясы. «Жибек чач», «Боз салкын», «Боз үй» ж.б.
- 4) Абдужалилов Сапарбек Дүйшеевич КР искусствосуна эмгек синирген ишмер, балетмейстер. «Жинди бий», «Өмүр булагы», «Шумкар бийи».
- 5) Асылбашев Мелис Өмүрбекович КР эл артисти, балетмейстер. «Эсимде», «Комузчу», «Жаштар бийи», «Майрам шаны», «Биринчи мугалим», «Ак кеме», «Манастын жайыты» балеттери.
- 6) Табытаев Асанбек Табытаевич «Чабандар».

7) Молдобакиров Зарылбек Алдажарбекович КР маданиятына эмгек синирген ишмери, Эл агартуунун отличниги, КР эл артисти Н. Тугелов атындагы республикалык сыйлыктын лауреаты. Балетмейстер – режиссер. «Ак тамак – Көк тамак», «Оюу», «Шаман», «Күрөш», «Ак калпак», «Манас урпактары», «Дабыш - добуш», «Талма бийи», «Архар бийи», «Ордо бий», «Сака бийи», «Так теке бийи», «Жоокер бийи», «Солтон сары», «Оп майда», «Ала Арча», «Кара жорго», «Жинди бийи», «Шумкар бийи», «Мезгил жанырыгы», «Муун бий», «Аян бий» ошондой эле «Күмүш камчы» балети ж.б.

8) Шаршеев Такен Шаршеевич КР маданиятына эмгек синирген ишмер. Хореограф. «Камбаркан», «Той» ж.б.

Негизги колдонулуучу адабияттар

- 1.Бегалиев А. «Кыргыз бийлери» Ф-1978
- 2.Дюшалиев К.Ш. «Кыргыз бийи» Ф-1978
- 3.Илиясов С.И. «Этно бакшылар» Ф-1964
- 4.Кадыров И.К. «Манас – 1000» 1995
- 5.Карыпов А.К. «Манас – 1000» 1995
- 6.Мурат Касей «Кыргыз элдик музыка» Б- 2015
- 7.Уразгелдиев Р.Х. «Кыргыз бийлери» А - 1971
- 8.Молдобакиров З.А. «Кыргыз бийлеринин тарыхы» Б- 2018

Телекоммуникация жана интернет булактары аркылуу сурамжоолор

№1. Guber Leninka.ru

<https://dosplayer.com/>

www.mk.kg

w.w.w.azattyk.org

№2. <https://www.OPEN.kg/>

Kyrgyzstan/34175-iz-istori/

№3.<http://super.kg/=13548>

Жыйынтыктоо

Кыргыз элинин этнография бийлеринен баштап бүгүнкү заман – бап бийлерине чейин көрүүчүлөр тарабынан көңүл бурулуп катуу талкууга алынып жатат. Демек Кыргыз элинде бий болгонбу? Деген суроо баардык бийермандарды кызыктырууда, ошондуктан «Режиссура – хореография» кафедрасы «Кыргыз бийи композициясы» сабагын болгон күчүн, билимин, практикасын өркүндөтүүгө аракет кылат жана жаш өспүрүм студенттерге окуу процессин практика жүзүндө көп нерселерди үйрөтүүнү шарт түзөт деп ишендирип кетем.

Түзгөн: Молдобакиров Зарылбек Алдажарбекович
Калый Молдобасанов атындагы
Кыргыз Улуттук Консерваториясынын
«Режиссура – хореография» кафедрасынын
ага окутуучусу. КР маданиятына эмгек
синирген ишмери, доцент.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН МАДАНИЯТ, МААЛЫМАТ, СПОРТ
жана ЖАШТАР САЯСАТЫ МИНИСТРЛИГИ
К.МОЛДОБАСАНОВ атындагы КЫРГЫЗ УЛУТТУК
КОНСЕРВАТОРИЯСЫ**

БИЛИМИН ЖОГОРУЛАТУУ ФАКУЛЬТЕТИ

Бекиткен

КУКтун ректору

Бегалиев М.А.

«570018 Хореографиянын режиссурасы.

Окутуунун методикасы сабагынын программасы

Бишкек 2022г.

Методикалык лекциялар – 10 саат

Түшүнүк кат

Калый Молдобасанов атындагы Кыргыз Улуттук Консерваториясынын «Режиссура – хореография» кафедрасынын «Кыргыз бийи композиция» сабагы жаш өсүп келе жаткан хореографтарга эн керектүү сабактардын бири деп билем. Анткени кыргыз эли байыркы эл болгондуктан өзүлөрүнүн Манас айтуу өнөрү, комуз чертүү, акынчылык кесиптердин арасында бийлөө жанры дагы өзүнүн орду бар. Кыргыз – кыргыз болуп жаралганы бий дагы чоогуу жаралган, аны биз Манас эпосундагы Алманбеттин бийлегенин билсек болот. Кафедранын окуу тартиби Кыргыз бий композициясы сабагынан элдик үрп адат, салт санаа, элдик фольклорун таануу, билүү сунушталат. Ушул программада кесипкөй окуу программасы камтылган, жана кыргыз бийинин тарыхый өнүгүүлөрүн аларды окуу үйрөнүү, өздөштүрүү курстарга мүмкүндүк берет, «Кыргыз бий композициясы» төмөнкүдөй бөлүмдөрдөн турат.

Уюштуруу – методикалык бөлүк

Курстун багыты

Хореографтардын кыргыз бийине болгон көз карашы, тарыхый булактардан алып, ошондой эле кыргыз бийлеринин жаралышы жөнүндө баян. Эн негизгиси кыргыз бийинин бир нече этаптардан өткн тарыхы.

Курстун аткарылышы

Окуп жаткан кесип көй хореографтарга, студенттерге кыргыз бийинин негизги тарыхын билүүсү абзел.

№	Лекциялардын темасы	баардыгы	лекция
1.	Бийге ышкыбоз окуучуларды тандоо жана уйротуу, кызыктыруу, талантын оркундотуу		3
2.	Бийлерди коюу, бийдин мазмуну, музыкасын тандоо, бийлоо чеберчилиги, кызыктыруу		3
3.	Бий сабагынын методикасы, окуутунун системасы жана ар бир бийчиге жекече коз караш		2
4.	Бий коюнуу уйронуу, анализдоо, бийдин тарыхы, аткарылышы		2
	жалпы	10	10

Кыргыз бийинин өсүп өнүгүүсүнө жана коюну үйрөнүү үчүн студенттерге эмнени билиш керек?

Жаш студент хореограф окуусунда кыргыз бийинин орду анын тарыхый чыгармасын билиш керек.

Кыргыз бийинин профессионалдык денгээли.

Кыргыз бийинин музыкасын, күүсүн аныктоо.

Кыргыз бийиндеги музыкалардын тарыхы, анын бийге болгон көз карашы, орду, багыты.

Кыргыз бийине анализ жүргүзүү.

Кыргыз элинин тарыхын салт – санаасын, оюн – зоокторун, окуп билүү, үйрөнүү, аткаруу.

Кыргыз бийин коючу балетмейстерлерди, хореографтарды, аткаруучуларды билүү.

Негизги колдонулуучу адабияттар

- 1.Бегалиев А. «Кыргыз бийлери» Ф-1978
- 2.Дюшалиев К.Ш. «Кыргыз бийи» Ф-1978
- 3.Илиясов С.И. «Этно бакшылар» Ф-1964

- 4.Кадыров И.К. «Манас – 1000» 1995
- 5.Карыпов А.К. «Манас – 1000» 1995
- 6.Мурат Касей «Кыргыз элдик музыка» Б- 2015
- 7.Уразгелдиев Р.Х. «Кыргыз бийлери» А - 1971
- 8.Молдобакиров З.А. «Кыргыз бийлеринин тарыхы» Б- 2018

Телекоммуникация жана интернет булактары аркылуу сурамжоолор

№1. Guber Leninka.ru

<https://dosplayer.com/>

www.mk.kg

w.w.w azattyk.org

№2. <https://www.OPEN.kg/>

Kyrgyzstan/34175-iz-istori/

№3.<http://super.kg/=13548>

Жыйынтыктоо

Кыргыз элинин этнография бийлеринен баштап бүгүнкү заман – бап бийлерине чейин көрүүчүлөр тарабынан көңүл бурулуп катуу талкууга алынып жатат. Демек Кыргыз элинде бий болгонбу? Деген суроо баардык бийермандарды кызыктырууда, ошондуктан «Режиссура – хореография» кафедрасы «Кыргыз бийи композициясы» сабагын болгон күчүн, билимин, практикасын өркүндөтүүгө аракет кылат жана жаш өспүрүм студенттерге окуу процессин практика жүзүндө көп нерселерди үйрөтүүнү шарт түзөт деп ишендирип кетем.

Түзгөн: Молдобакиров Зарылбек Алдажарбекович
Калый Молдобасанов атындагы
Кыргыз Улуттук Консерваториясынын
«Режиссура – хореография» кафедрасынын
ага окутуучусу. КР маданиятына эмгек
синирген ишмери, доцент.